

Makkai Sándor: Tudománnyal és fegyverrel. Révai kiadás. Budapest 1939. 190 l.

A világháborút követő években történeti életünk mélypontjára süllyedt. Gazdasági és politikai elesettségünkben többféle orvossággal próbálkoztunk. Így a liberálizmussal is, mely azonban haldoklásában sem tudta megtagadni a francia forradalomban szerzett születési bizonyítványát. A marxi szocializmus szintén tanácstalanul állt a magyarság speciális sorsproblémáival szemben. S ekkor tűnt fel a német és olasz állam világnézeti horizonján a ma is legnépszerűbb két sarkcsillag: a nacionalizmus és militarizmus. Ezeknek az eszméknek az olasz és német irodalma már könyvtárakra megy fel. Külső célkitűzésében és gondolatvilágában (de nem tartalmi egyezésében!) párhuzamos irányban halad Makkai könyve is. Ő a katonai nemzet-társadalom iskolarendszerét dolgozza ki. A magyar nemzeti szervezkedés élettervét vázolja. Elgondolásának gyűjtőpontja: a nevelés a nemzet egzisztenciális ügye.

I. Ennek a nemzetformáló munkának életkerete a *katonai nevelés*. Kezdődnék ez a 6. életévtől az elemi- és középiskolán át s folytatódnék a leveletintézmény és a tényleges katonai szolgálat keretében. Sőt a katonai szolgálatra való tényleges készenlet ezután kiterjedne a 60. életévig. Nemzeti sorsunk létkérdéseiből vezet le a szerző azt a megállapítást, hogy a nemzettest minden tagjának teljes életrendjében katonáivá kell válnia. Ez a katonai eszmény ősi gyökerű a magyarság természetében, melynek igazi értelmezése szerint a nemzetnek egyetlen tagja sem lehet kizárólag a családé, párté (vagy főképp) osztályé, hanem minden erkölcsi és anyagi képességével a közösségé. A szerző sarkalatos tétele tehát az, hogy az új magyar pedagógiában a *polgári* életforma helyébe a *militarista* életformát kell állítani. — A katonai nevelésnek első tere a család. Ebbe a gondolatkörbe illeszkedik bele a növevelésnek és a családanyai hivatásnak felelőssége. Az állami sorsközösség tudat így öleli fel az örökéletű nemzet szolgálatának jegyében a munkaképes társadalmat a magán és társasélet minden vonatkozásában. Ennek útja pedig a szervezés, a közösségbe való áldozatkész beleolvadás, vagyis a szerző élettervében a *nemzeti társadalom* egy állandóan *mozgósított hadsereg*. A feltétlen katonai közszellemnek ez a foka azonban csupán a tervszerűen irányított és arányosított társadalomban valósítható meg. Így jut el Makkai ahhoz a keményen hangzó következtetéshez, hogy a mai katonanemzet fogalmának csakis az *osztálytalan társadalom* felelhet meg. Éles történeti látással és nyílt hangon meri mindezt kifejtetni (78–81 lk.), azonban úgy érezzük, hogy a terv megvalósításához még az ő konkrétnek látszó javaslatai sem tudnának teljesen eljuttatni — társadalmi beidegződéseink, történeti hagyományaink és sok egyéb lélektani imponderabile mellett anyagi szempontok miatt sem.

II. Ha tehát az egyén — építi tovább a szerző — kizárólag a nemzeté, akkor neveltetésének iránya és tartalma sem lehet más, mint a *nemzeti műveltség*. Az iskolázásnak pedig bele kell illeszkednie külső formájában és eszmemenetében a katonai életrendbe. A pedagógiai cél a nemzet szolgálhatósága; a tantervet pedig az egységesség és gyakorlatiasság jellemzi. Ez a nevelési rendszer ugyanis az ifjúságot egy sajátos magyar nemzetszemléletre és az osztálytalan közösség tevékeny tagjává akarja nevelni. Az új iskola homlokzatára tehát mottóként a *magyar nemzeti lét rdek szolgálata* lesz felvéve. Tananyagában és világnézetében tervszerű következtetéssel iparkodik az ifjúság figyelmét ráfordítani a nemzeti élet igazi problémáira. A militarista nemzedék nevelésére a szerző új iskolai rendszert is ajánl. Neveléspolitikai elgondolása négy részre tagozódik. I. Nyelvismeret, mely az anyanyelv céltudatos pallérozása mellett a számunkra legfontosabbnak tartott német nyelvet ölelné

fel. 2. Emberismeret, melynek körébe a néprajz, történelem, jog-alkotmány-politika és a filozófia tartozna. Ezeknek lenne feladatuk a magyar ifjúsággal megérttetni a magyar embert, s elmozdítani antropológiai, testtani és lélektani szempontból a tárgyilagos nemzeti tisztánlátást és lerakni a népi önismeretnek szilárd alapjait. 3. A természettudományi tárgykör legfontosabb része a politikai és gazdasági földrajz, mely életlehetőségünkkel, világhelyzetünkkel ismerteti meg az ifjúságot s így a magyarság külpolitikai súlyát, szerepének fontosságát állapítja meg a nemzetközi értékek mérőjén. 4. Az életgyakorlatokra vonatkozó ismeretek, próbák, szolgálatok. Itt káp helyet az egészségtan, testgyakorlás, katonai előképzés, művészi oktatás, ének, sőt az elméleti, kísérletezési, művészi vagy technikai tevékenység igazi színhelye: a műhely. Sok gyakorlati érzékről tanuskodik az iskolarendszer fokozatainak, típusának, osztályainak és az óraszámnak elvi javaslatát.

III. Van végül ideje a szerzőnek a statisztikaszerű kidolgozások mellett ezt a nevelési tervezetet beállítani a vallásnak „sub specie aeternitatis” értékrendszerébe.

Makkai pedagógiai elgondolását a józan — sőt erős és újszerű — gyakorlatiaság jellemzi, bár eszméinek nagy részét a kö épiskolák és szakiskolák már egy idő óta végzik, sőt megvalósítják. A könyv célkitűzése azonban magánviseli a totális állameszme mindenhatóságának bélyegét, mely möött lehetetlen fel nem ismerni a nemzeti szocialista berendezkedések körvonalait. Sikeredt ugyan elhárítani magától az újpogány sovinizmus igézetét, hiszen éppen ezeknek az eszmeáramlatoknak kifejtésekor a kritikától épűgy nem tartózkodik, mint saját értékszemléletének bemutatásától. Alapeszméjét lényegileg elfogadjuk: a nemzet öntudatos honvétségével áll vagy bukik; viszont a liberalizmus már egyszer megásta a sírunkat, tehát erkölcsi feltámadást most se várjunk tőle. Már pedig Európa felett napjainkban ott lebeg a társadalmi és politikai schizma veszélye. A legújabb kor atomizált embertípusa kiszakadt az ősi hagyományok vérségi organizmusából és beletévedt egy sápadt alpacifizmus útvesztőjébe. Ennek a nemzeti léleksorvadásnak akarja Makkai útját állni. A könyv kétségtelenül erős nacionalista iskolát járt szellem alkotása, melyben a szerző a militarizmusnak egyedül üdvözítő hitét vallja és legfontosabb hitcikkelye az, hogy a nevelésben az Ars mellett a főszerepet Mars vigye. Politikai és pedagógiai világnézeteinek annyira alaphangja az állandó lelki katonai készenlét, hogy ennek ismerete nélkül könyvének alapszínezete szinte érthetetlen maradna számunkra. Rendszerében — a szintétikus elgondolás természeténél fogva — van meglepő, van sok tulzó, de megvan benne mindenekelőtt a jövőbe néző vates aggodalma. Katonai neveléseméletére vonatkozólag csak ennyit mondhatunk: tempus docebit. A mű belső szépségeit a szónoki forma külső arányosságai emelik ki. Dialektikájának lendülete egy elmélyedő tudós felkészültségével szövetkezik, mely stílusában hangulatilag is alkalmazkodik a gondolatok szárnyaló, vagy mélyenszántó jellegéhez.

Visy József.

Mai magyarságunk életrajza. (Gróf Teleki Pál, Hóman Bálint, Bartucz Lajos, Klemm Antal, Kerék Mihály, Lukács Ödön, Johan Béla, Hubay Sándor, vitéz Gyulay Tibor, Koós Zoltán, Kresz Károly, Bisztray Gyula, Kotsis Iván, Kopp Jenő, Richter Aladár, Bárdos Lajos, Hankiss János előadásai) Szerkesztette Balassa Brunó. Székesfehérvár, 1939. 248 oldal.

Szent István halálának 900. évfordulóján a székesfehérvári tankerület *Fehérvári Iskolahét* 1938. c. első nagyszabású munkáját adta ki; ebben a tanévben még impozánsabb megmozdulásról számol be ezzel a könyvvel. Tíznapos együttlét alatt